

Joanna RYSZKA*

**Recenzja książki Vasiliki Kosta,
*Fundamental Rights in EU Internal Market
Legislation*, Oxford and Portland,
Oregon 2015, 330 s.**

Recenzowana monografia autorstwa Vasiliki Kosta o tytule *Fundamental Rights in EU Internal Market Legislation* obejmuje 330 stron i została wydana przez Wydawnictwo Hart Publishing jako vol. 58 w ramach „Series Modern Studies in European Law”. Dotyczy ona ważnego obszaru integracji europejskiej, tj. rynku wewnętrznego, którego realizacja stanowi jedno z pierwotnych i podstawowych założeń współpracy w ramach ówczesnej Wspólnoty Europejskiej, a obecnej Unii Europejskiej (UE). Obszar ten jest postrzegany pozytywnie nie tylko przez zwolenników integracji, ale także przez tych odnoszących się do niej w sposób pesymistyczny. Poruszana w monografii problematyka jest tym bardziej istotna, iż kwestie rynku wewnętrznego są tu konfrontowane z innym ważnym z punktu widzenia identyfikowania się obywateli UE z samą Unią zagadnieniem, tj. ochroną praw podstawowych w ramach tej organizacji międzynarodowej. Podjęte analizy koncentrują się na zbadaniu, w jaki sposób i w jakim zakresie ochrona tych praw jest realizowana w przepisach prawa unijnego dotyczących realizacji rynku wewnętrznego. Chodzi tu przede wszystkim o usystematyzowanie wzajemnych powiązań pomiędzy prawami podstawowymi, takimi jak: ochrona danych osobowych, swoboda wypowiedzi, podstawowe prawa związane z wykonywaniem pracy oraz prawo do ochrony zdrowia, a rynkiem wewnętrznym UE w ramach tzw. integracji pozytywnej.

---

* Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Opolski, e-mail: jryszka@uni.opole.pl.

Jest to jedno z niewielu opracowań zagranicznych poświęconych wzajemnym powiązaniom pomiędzy takimi obszarami integracji unijnej jak rynek wewnętrzny i prawa podstawowe. Wiele monografii dotyczy bowiem odrębnie problematyki ochrony praw podstawowych w unijnym porządku prawnym oraz odrębnie zasad funkcjonowania rynku wewnętrznego¹. Niewiele z nich odnosi się natomiast do tych dwóch zagadnień łącznie ze wskazaniem na wzajemne relacje, jakie między nimi mogą wystąpić².

Autorka monografii pracuje jako adiunkt na Uniwersytecie Leiden, specjalizując się w zakresie prawa UE oraz praw człowieka. Recenzowana monografia stanowi efekt pracy badawczej prowadzącej do uzyskania przez nią stopnia doktora nauk prawnych. Jest ona także współautorką monografii poświęconej zagadnieniu przystąpienia UE do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (dalej: EKPCz) oraz kilku artykułów naukowych opublikowanych w renomowanych czasopiśmie zagranicznych skupiających się na kwestiach związanych z ochroną praw podstawowych w unijnym porządku prawnym oraz

¹ W odniesieniu do praw podstawowych można podać następujące przykłady: *Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej*, red. J. Barcz, Warszawa 2008; A. Florczak, *Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2009; K. Lenaerts, *Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej a ochrona praw podstawowych*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2013, nr 1; A. Wróbel, *Karta Praw Podstawowych. Komentarz*, Warszawa 2012; S. de Vries, U. Bernitz, S. Weatheril, *The Protection of Fundamental Rights in the EU after Lisbon*, Oxford 2013. Wśród publikacji dotyczących swobód rynku wewnętrznego można natomiast wymienić np.: *Przeptyw osób i świadczenie usług w Unii Europejskiej. Nowe zjawiska i tendencje*, red. S. Biernat, S. Dudzik, Warszawa 2009; A. Cieśliński, *Konstrukcja prawna swobód rynku wewnętrznego Unii Europejskiej*, Wrocław 2013; A. Cieśliński, *Wspólnotowe prawo gospodarcze*, t. 1: *Swobody rynku wewnętrznego*, Warszawa 2009; *Prawo gospodarcze Unii Europejskiej*, red. J. Barcz, Warszawa 2011; C. Barnard, *The substantive law of the EU. The four freedoms*, Oxford 2013; C. Barnard, S. Peers, *European Union Law*, Oxford 2017.

² Jako przykłady opracowań zagranicznych można tu podać: C. Kombos, *Fundamental Rights and Fundamental Freedoms: A Symbiosis on the Basis of Subsidiarity*, „European Public Law” 2006, No. 12/3; J. Morijn, *Balancing Fundamental Rights and Common Market Freedoms in Union Law: Schmidberger and Omega in the Light of the European Constitution*, „European Law Journal” 2006, No. 12/1; T. Novitz, *A Clash in EC Treaty Priorities: The Problems of Navigating Between Economic and Social Rights*, „Competition Law Insight” 2007, No. 6/11. W piśmiennictwie polskim można natomiast wymienić pozycje, takie jak: M. Domańska, *Swobody rynku wewnętrznego a prawa podstawowe – refleksje na tle orzecznictwa TS*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2012, nr 1; M. Szpunar, M. Zachariasiewicz, *Swoboda przedsiębiorczości i swoboda świadczenia usług a działania związków zawodowych – glosa do wyroku ETS z 18.12.2007 r. w sprawie C-341/05 Laval un Partneri Ltd przeciwko Svenska Byggnadsarbetareförbundet i inni oraz do wyroku z 11.12.2007 r. w sprawie C-438/05 ITWF i FSU przeciwko Viking Line i Viking Line Eesti*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2008, nr 7; B. Surydykowska, *Kwartet Laval i jego potencjalne reperkusje w państwach Unii*, „Kontrola Państwowa” 2012, nr 2; A.M. Świątkowski, *Wolność prowadzenia akcji zbiorowych przez związki zawodowe a swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i swoboda przepływu usług w obrębie Unii Europejskiej*, „Monitor Prawa Pracy” 2008, nr 10; A.M. Świątkowski, *Kwartet Laval w prawie pracy*, „Państwo i Prawo” 2010, nr 12.

regulacjami dotyczącymi rynku wewnętrznego w ich powiązaniu z ochroną tych praw³.

Recenzowana monografia obejmuje rozdział wprowadzający, sześć rozdziałów merytorycznych oraz rozdział podsumowujący przeprowadzone badania. Na uznanie zasługuje to, że każdy z rozdziałów merytorycznych zawiera zwięzłe wprowadzenie do analizowanej w nim problematyki oraz kończy się konkluzjami podsumowującymi tę analizę.

W rozdziale wprowadzającym autorka zadaje pytanie badawcze dotyczące tego, czy w ramach rynku wewnętrznego możemy mówić o tzw. polityce ochrony praw podstawowych. To pytanie wiąże z pojęciem integracji pozytywnej oraz rolą, jaką w tym zakresie odgrywają instytucje unijne biorące udział w procesie prawotwórczym, w odróżnieniu od integracji negatywnej, w której główną rolę odgrywa Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: TSUE). Wysuwa także twierdzenie o centralnej pozycji zarówno rynku wewnętrznego, jak i praw podstawowych w projekcie integracyjnym UE, wskazując na szczególną rolę Traktatu z Lizbony przyznającego moc prawnie wiążącą Karcie Praw Podstawowych. Wartości te mogą jednak wchodzić ze sobą w kolizję, co autorka słusznie potwierdza, cytując stosowne orzecznictwo TSUE, tj. jego wyroki wydane w sprawach *Schmidberger*, *Omega*, *Viking* i *Laval*⁴. Ciekawą propozycją zapobiegania tego rodzaju kolizjom jest tu zastosowanie mechanizmu integracji pozytywnej. Jest to tym bardziej interesujące, gdyż wspomniane wyżej napięcia między realizacją rynku wewnętrznego a ochroną praw podstawowych zasadniczo pojawiają się w ramach procesu integracji negatywnej.

Słusznie zatem w drugim rozdziale autorka przedstawiła problematykę zakresu kompetencji UE do podejmowania działań legislacyjnych zmierzających do zapewnienia ochrony praw podstawowych. Szczególna

---

³ V. Kosta, N. Skoutaris, V. Tzevelekos, *The EU Accession to the ECHR*, Oxford and Portland, Oregon 2014; V. Kosta, *European Court of Justice Case C-213/07, Michaniki AE v. Ethniko Simvoulío Radiotileorasis, Ipourgos Epikratias*, „European Constitutional Law Review” 2009, No. 5(3); V. Kosta, N. Skoutaris, V. Tzevelekos, *The accession of the European Union to the European Convention on Human Rights: emerging issues*, „Journal of Human Rights” 2014, No. 4; V. Kosta, *Internal Market Legislation and the Private Law of Member States – The Impact of Fundamental Rights*, „European Review of Contract Law” 2010, No. 6(4).

⁴ Wyrok TSUE z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie C-112/00 *Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge v Republik Österreich* (Zb. Orz. z 2003 r., s. 05659); wyrok TSUE z dnia 14 października 2004 r. w sprawie C-36/02 *Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH v Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn* (Zb. Orz. z 2004 r., s. 09609); wyrok TSUE z dnia 18 grudnia 2007 r. w sprawie C-341/05 *Laval un Partneri Ltd v Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan and Svenska Elektrikerförbundet* (Zb. Orz. z 2007, s. I-11767); wyrok TSUE z dnia 11 grudnia 2007 r. w sprawie C-430/05 *International Transport Workers’ Federation i Finnish Seamen’s Union v Viking Line ABP i OÜ Viking Line Eesti* (Zb. Orz. z 2007 r., s. I-10779).

uwaga została zwrócona na to, czy oraz w jakim zakresie instytucje unijne mogą się tu posłużyć kompetencjami, z jakich korzystają dla urzeczywistnienia realizacji swobód rynku wewnętrznego. Autorka słusznie zauważa, że po spełnieniu określonych warunków taka możliwość istnieje i to nie tylko w odniesieniu do praw podstawowych, ale także wobec wszelkich innych wartości o charakterze pozarynkowym. Analizie poddana została tu nie tylko treść samego art. 114 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej jako: TFUE), ale także klauzul horyzontalnych zawartych w art. 8–13 TFUE, wraz z treścią art. 51 ust. 1 Karta Praw Podstawowych (dalej jako: KPP) w odniesieniu do samych praw podstawowych. Żadnych wątpliwości nie powinno budzić prezentowane tu stanowisko podkreślające znaczenie, jakie w tym obszarze odgrywają zmiany wprowadzone na podstawie Traktatu z Lizbony. Prawodawca unijny ma bowiem obecnie obowiązek nie tylko ochrony, ale także promowania praw podstawowych we wszelkich sytuacjach, w których realizuje kompetencje unijne, w tym także te dotyczące rynku wewnętrznego.

Bardzo ciekawe jest ujęcie mechanizmów promocji i ochrony praw podstawowych w UE nie tylko z pewnego rodzaju tradycyjnego poziomu *ext post* dokonywanego przez TSUE, ale także z poziomu *ex ante*, powiązane go z procesami legislacyjnymi i politycznymi. Tego rodzaju mechanizm nie tylko zapewnia pogłębianie realizacji praw podstawowych, ale także aktywnie zmierza do zapobiegania naruszeniom. Autorka ukazuje stopniową ewolucję, jaka w tym obszarze nastąpiła w ramach UE, porównując ją z metodami stosowanymi w ramach krajowych porządków prawnych oraz uwzględniając specyficzne narzędzia wykorzystywane w tym celu przez instytucje unijne. Podejmuje się także ich oceny. W przeprowadzonym tu systematycznym i kompleksowym badaniu legislacji unijnej pod kątem zgodności z prawami podstawowymi w przeważającej mierze prym wiedzie Komisja Europejska, choć aktywność innych instytucji i organów, tj. Parlamentu Europejskiego, Rady Unii Europejskiej czy Agencji Praw Podstawowych, też jest zauważalna. Autorka słusznie zwraca tu uwagę, iż zmiany, jakie w tym obszarze przyniósł Traktat z Lizbony można traktować jako pewnego rodzaju „lekarstwo” na dalszy rozwój kultury praw podstawowych wśród instytucji UE. Trafnie także wnioskuje, że maksymalny poziom ochrony praw podstawowych będzie możliwy do osiągnięcia tylko wtedy, gdy podjęte zostaną komplementarne wysiłki w tym zakresie ze strony wszystkich instytucji unijnych, tj. zarówno tych zapewniających kontrolę *ex ante*, jak i tych właściwych do sprawowania kontroli *ex post*.

Kolejne cztery rozdziały merytoryczne poświęcone zostały analizie przykładów konkretnych praw podstawowych, w realizacji których można zauważyć powiązania z rozwiązaniami legislacyjnymi unijnego rynku

wewnętrzny. Autorka skupia się tu na ochronie danych osobowych, swobodzie wypowiedzi, podstawowych prawach związanych z wykonywaniem pracy, takich jak: prawo do sprawiedliwych i godnych warunków pracy (odnosi je jednak jedynie do pracowników delegowanych, nie argumentując takiego wyboru) oraz prawo do działań zbiorowych (łącznie z prawem do strajku), a także prawo do ochrony zdrowia. Uzasadnienie wyboru tych właśnie praw zasadniczo jest przekonujące. W istocie szereg regulacji związanych z realizacją rynku wewnętrznego wskazuje na potrzebę zapewnienia ochrony tych właśnie praw podstawowych⁵. Zarazem jednak potrzeba legislacyjnej ochrony niektórych z nich okazała się niejako odpowiedzią na realizowaną przez TSUE integrację negatywną⁶. Nie można nie zgodzić się z autorką, iż właśnie te prawa należą do najważniejszych pod względem ich wpływu na życie ludzkie. Prawa podstawowe wybrane do analizy odzwierciedlają podział na dwie zasadnicze kategorie, tj. prawa cywilne i polityczne (ochrona danych osobowych i swoboda wypowiedzi) oraz prawa społeczne i gospodarcze (prawo do działań zbiorowych, prawo do sprawiedliwych i godnych warunków pracy, prawo do ochrony zdrowia). Jak słusznie zauważa autorka, analizy przeprowadzone w takim właśnie podziale mogą doprowadzić do ustalenia, czy rodzaj konkretnego prawa podstawowego ma wpływ na podejście instytucji UE do zakresu jego ochrony. Jest to w istocie szczególnie cie-

⁵ Np. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. Urz. UE 2016 L 119/1); dyrektywa 2002/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 2002 r. dotycząca przetwarzania danych osobowych i ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej (Dz. Urz. UE 2002 L 201/37); dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (Dz. Urz. UE 2010 L 95/1); dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/40/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów oraz uchylająca dyrektywę 2001/37/WE (Dz. Urz. UE 2014 L 127/1); dyrektywa 2006/114/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca reklamy wprowadzającej w błąd i reklamy porównawczej (Dz. Urz. UE 2006 L 376/21); dyrektywa 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym (Dz. Urz. UE L 149/22); dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/24/UE z dnia 9 marca 2011 r. w sprawie stosowania praw pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej (Dz. Urz. UE 2011 L 88/45).

⁶ Przede wszystkim wyrok TSUE z dnia 27 marca 1990 r. w sprawie C-113/89 *Rush Portuguesa Ld^a v Office national d'immigration* (Zb. Orz. z 1990 r., s. 01417) oraz dyrektywa 96/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 1996 r. dotycząca delegowania pracowników w ramach świadczenia usług (Dz. Urz. WE 1997 L 18/1), czy też wspomniany wyżej wyrok TSUE w sprawie *Laval* oraz dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/67/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie egzekwowania dyrektywy 96/71/WE dotyczącej delegowania pracowników w ramach świadczenia usług (Dz. Urz. UE 2014 L 159/11).

kawe, biorąc pod uwagę niepodzielność praw podstawowych wynikającą z ich wspólnego ujęcia w przepisach KPP. Zarazem jednak nie można pozostawać obojętnym na wynikający z nich podział na prawa, wolności i zasady oraz przybranie formy zasad głównie przez prawa o charakterze społecznym⁷.

W każdym z rozdziałów traktujących o wspomnianych wyżej prawach podstawowych autorka dokonuje rzetelnej i wyczerpującej analizy stosownych regulacji prawa unijnego. Nie odnosi się tu jedynie do przepisów prawnie wiążących i już obowiązujących, ale także do wniosków legislacyjnych, co daje pełny obraz podejścia instytucji unijnych do problematyki zapewnienia ochrony praw podstawowych na rynku wewnętrznym. Ukazuje także swoisty rozwój prawa unijnego w tym właśnie kierunku. Zarazem jednak konfrontacja tych regulacji z aktywnością orzecznictwa TSUE ukazuje nie w pełni satysfakcjonujące standardy ochrony po stronie unijnej w ich porównaniu z tymi obowiązującymi w państwach członkowskich⁸. Autorka słusznie podkreśla znaczenie ścisłej współpracy między TSUE a prawodawcą unijnym, odnosząc się do funkcjonujących w ramach niektórych regulacji unijnych tzw. „klauzul zabezpieczających” dotyczących prawa do działań zbiorowych⁹. Tego rodzaju klauzule mogą bowiem posłużyć jako jeden z mechanizmów umożliwiających zachowanie równowagi między ochroną praw podstawowych a realizacją swobod rynku wewnętrznego. Chodzi w nich bowiem o wyłączenie z zakresu regulacji danego aktu prawnego sytuacji, która może naruszyć dane prawo. Nie mówimy tu jednak o absolutnym wyłączeniu, tzn. nie dla celów

⁷ Por. w szczególności A. Bodnar, *Karta Praw Podstawowych: zróżnicowany charakter prawno postanowień Karty i ich skutki dla jednostek, sądów oraz ustawodawcy*, [w:] *Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej*, red. J. Barcz, Warszawa 2008, s. 154–157.

⁸ Np. nieobowiązująca już dyrektywa 2006/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie zatrzymywania generowanych lub przetwarzanych danych w związku ze świadczeniem ogólnie dostępnych usług łączności elektronicznej lub udostępnianiem publicznych sieci łączności (Dz. Urz. UE L 105/54) oraz wyrok TSUE z dnia 8 kwietnia 2014 r. w sprawach połączonych C-293/12 i C-594/12 *Digital Rights Ireland Ltd przeciwko Minister for Communications, Marine and Natural Resources i in. oraz Kärntner Landesregierung i in.* (ECLI:EU:C:2014:238), czy też wymieniona dyrektywa 2010/13/UE oraz wyrok TSUE z dnia 22 stycznia 2013 r. w sprawie C-283/11 *Sky Österreich GmbH przeciwko Österreichischer Rundfunk* (ECLI:EU:C:2013:28).

⁹ Tego rodzaju klauzulę zawierają: art. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 2679/98 z dnia 7 grudnia 1998 r. w sprawie funkcjonowania rynku wewnętrznego w odniesieniu do swobodnego przepływu towarów pomiędzy Państwami Członkowskimi (Dz. Urz. WE 1998 r. L 26/1); motyw 22 preambuły wspomnianej wyżej dyrektywy 96/71/WE oraz art. 1 ust. 2 wspomnianej wyżej dyrektywy 2014/67/UE; art. 1 ust. 7 dyrektywy 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotyczącej usług na rynku wewnętrznym (Dz. Urz. UE 2006 L 376/36); art. 1 projektu rozporządzenia Rady w sprawie wykonywania prawa do podejmowania działań zbiorowych w kontekście swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług, COM(2012) 130 final.

Traktatu. Wartością dodaną recenzowanej publikacji jest niewątpliwie to, że w stosownych przypadkach autorka odnosi się także do regulacji prawnomiędzynarodowych, w tym głównie do postanowień Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka oraz konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy wraz z ich interpretacją dokonaną przez odpowiednie organy kontrolne, tj. odpowiednio Europejski Trybunał Praw Człowieka i Komitet Ekspertów MOP. Pozwala to na wychwycenie różnic w postrzeganiu zakresu ochrony praw podstawowych realizowanych na poziomie unijnym oraz międzynarodowym oraz zidentyfikowanie pojawiających się tu problemów.

Całość rozważań merytorycznych kończy rozdział podsumowujący, w którym autorka odpowiada na postawione pytania badawcze, ukazuje aktualny typ konceptualizacji prawodawstwa w analizowanym obszarze prawnym oraz identyfikuje czynniki determinujące istniejący stan rzeczy. Autorka dochodzi do ciekawego wniosku, zgodnie z którym rynek wewnętrzny stanowi płaszczyznę prawną (*entrance point*), poprzez którą prawa podstawowe były i są regulowane, co jednak w dużym stopniu nie jest wyraźnie widoczne. Nie powinno budzić wątpliwości, iż prawa podstawowe zajmują ważne miejsce w unijnym projekcie integracyjnym, a w razie kolizji ze swobodami tego rynku implikują scenariusz zderzenia tytanów (*clash of titans*). Stąd też pomimo częstszego wykorzystywania odniesień do praw podstawowych w prawodawstwie unijnym tak istotne jest dalsze rozwijanie prawdziwej kultury praw podstawowych wśród wszystkich instytucji UE.

Recenzowana monografia stanowi cenne źródło wiedzy na temat ochrony praw podstawowych UE w prawodawstwie służącym realizacji rynku wewnętrznego, stanowiąc nowe ujęcie badanej w ten sposób problematyki. Jest ona niezwykle aktualna nie tylko z uwagi na zmiany, jakie w tym obszarze wprowadził Traktat z Lizbony, ale także ze względu na bieżącą debatę na temat przyszłości UE¹⁰. Poruszana przez autorkę problematyka prawa do sprawiedliwych i godnych warunków pracy oraz prawa do działań zbiorowych znajduje się bowiem w założeniach Europejskiego Filaru Praw Socjalnych, podpisanego wspólnie przez Parlament Europejski, Radę i Komisję w dniu 17 listopada 2017 r. na Szczycie Społecznym na rzecz Sprawiedliwego Zatrudnienia i Wzrostu Gospodarczego w Göteborgu¹¹. Recenzowana monografia prezentuje problematykę

¹⁰ Por. Biała Księga w sprawie przyszłości Europy. Refleksje i scenariusze dotyczące przyszłości UE-27 do 2025 r., COM (2017) 2025 final.

¹¹ Dokumenty dostępne na stronie internetowej: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/endorsing-european-pillar-social-rights_pl (dostęp: 10.01.2018).

ochrony praw podstawowych na rynku wewnętrznym UE z punktu widzenia rzetelnie przeanalizowanego i wyczerpująco ujętego prawodawstwa unijnego, jednocześnie nie pomijając stosownego orzecznictwa TSUE. Warsztat badawczy należy zatem ocenić wysoko. Wystarczająco bogaty aparat naukowy pomaga natomiast w zrozumiałym odbiorze przeprowadzonych badań naukowych. Prowadzony przez autorkę tok rozumowania jest jasny i spójny, oferuje czytelnikowi oryginalnie i dokładnie zbadane zagadnienie, znajdujące się w kręgu coraz większego zainteresowania prawodawstwa unijnego.

Bibliografia

Akty prawne

- Biała Księga w sprawie przyszłości Europy. Refleksje i scenariusze dotyczące przyszłości UE-27 do 2025 r., COM (2017) 2025 final.
- Dyrektywa 96/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 1996 r. dotycząca delegowania pracowników w ramach świadczenia usług, Dz. Urz. WE 1997 L 18/1.
- Dyrektywa 2002/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 2002 r. dotycząca przetwarzania danych osobowych i ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej, Dz. Urz. UE 2002 L 201/37.
- Dyrektywa 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym, Dz. Urz. UE L 149/22.
- Dyrektywa 2006/114/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca reklamy wprowadzającej w błąd i reklamy porównawczej, Dz. Urz. UE 2006 L 376/21.
- Dyrektywa 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym, Dz. Urz. UE 2006 L 376/36.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych, Dz. Urz. UE 2010 L 95/1.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/24/UE z dnia 9 marca 2011 r. w sprawie stosowania praw pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej, Dz. Urz. UE 2011 L 88/45.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/40/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich w sprawie produkcji, prezentowania i sprzedaży wyrobów tytoniowych i powiązanych wyrobów oraz uchylająca dyrektywę 2001/37/WE, Dz. Urz. UE 2014 L 127/1.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/67/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie egzekwowania dyrektywy 96/71/WE dotyczącej delegowania pracowników w ramach świadczenia usług, Dz. Urz. UE 2014 L 159/11.
- Projekt rozporządzenia Rady w sprawie wykonywania prawa do podejmowania działań zbiorowych w kontekście swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług, COM(2012) 130 final.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, Dz. Urz. UE 2016 L 119/1.

Rozporządzenia Rady (WE) nr 2679/98 z dnia 7 grudnia 1998 r. w sprawie funkcjonowania rynku wewnętrznego w odniesieniu do swobodnego przepływu towarów pomiędzy Państwami Członkowskimi, Dz. Urz. WE 1998 r. L 26/1.

Orzecznictwo

Wyrok TSUE z dnia 27 marca 1990 r. w sprawie C-113/89 *Rush Portuguesa LdS v Office national d'immigration* (Zb. Orz. z 1990 r., s. 01417).

Wyrok TSUE z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie C-112/00 *Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge v Republik Österreich* (Zb. Orz. z 2003 r., s. 05659).

Wyrok TSUE z dnia 14 października 2004 r. w sprawie C-36/02 *Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH v Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn* (Zb. Orz. z 2004 r., s. 09609).

Wyrok TSUE z dnia 11 grudnia 2007 r. w sprawie C-430/05 *International Transport Workers' Federation i Finnish Seamen's Union v Viking Line ABP i OÜ Viking Line Eesti* (Zb. Orz. z 2007 r., s. I-10779).

Wyrok TSUE z dnia 18 grudnia 2007 r. w sprawie C-341/05 *Laval un Partneri Ltd v Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan and Svenska Elektrikerförbundet* (Zb. Orz. z 2007, s. I-11767).

Wyrok TSUE z dnia 22 stycznia 2013 r. w sprawie C-283/11 *Sky Österreich GmbH przeciwko Österreichischer Rundfunk* (ECLI:EU:C:2013:28).

Wyrok TSUE z dnia 8 kwietnia 2014 r. w sprawach połączonych C-293/12 i C-594/12 *Digital Rights Ireland Ltd przeciwko Minister for Communications, Marine and Natural Resources i in. oraz Kärntner Landesregierung i in.* (ECLI:EU:C:2014:238).

Opracowania

Barnard C., Peers S., *European Union Law*, Oxford 2017.

Barnard C., *The substantive law of the EU. The four freedoms*, Oxford 2013.

Cieśliński A., *Konstrukcja prawna swobód rynku wewnętrznego Unii Europejskiej*, Wrocław 2013.

Cieśliński A., *Wspólnotowe prawo gospodarcze, t. 1: Swobody rynku wewnętrznego*, Warszawa 2009.

Domańska M., *Swobody rynku wewnętrznego a prawa podstawowe – refleksje na tle orzecznictwa TS*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2012, nr 1.

Florczak A., *Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2009.

Karta Praw Podstawowych. Komentarz, red. A. Wróbel, Warszawa 2012.

Kombos C., *Fundamental Rights and Fundamental Freedoms: A Symbiosis on the Basis of Subsidiarity*, „European Public Law” 2006, No. 12/3.

Lenaerts K., *Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej a ochrona praw podstawowych*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2013, nr 1.

Morijn J., *Balancing Fundamental Rights and Common Market Freedoms in Union Law: Schmidberger and Omega in the Light of the European Constitution*, „European Law Journal” 2006, No. 12/1.

Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej, red. J. Barcz, Warszawa 2008.

Prawo gospodarcze Unii Europejskiej, red. J. Barcz, Warszawa 2011.

Przeptyw osób i świadczenie usług w Unii Europejskiej. Nowe zjawiska i tendencje, red. S. Biernat, S. Dudzik, Warszawa 2009.

Szpunar M., Zachariasiewicz M., *Swoboda przedsiębiorczości i swoboda świadczenia usług a działania związków zawodowych – glosa do wyroku ETS z 18.12.2007 r. w sprawie C-341/05 Laval un Partneri Ltd przeciwko Svenska Byggnadsarbetareförbundet i inni oraz*

do wyroku z 11.12.2007 r. w sprawie C-438/05 ITWF i FSU przeciwko Viking Line i Viking Line Eesti, „Europejski Przegląd Sądowy” 2008, nr 7.

Świątkowski A.M., *Kwartet Laval w prawie pracy*, „Państwo i Prawo” 2010, nr 12.

Świątkowski A.M., *Wolność prowadzenia akcji zbiorowych przez związki zawodowe a swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i swoboda przepływu usług w obrębie Unii Europejskiej*, „Monitor Prawa Pracy” 2008, nr 10.

Vries S. de, Bernitz U., Weatheril S., *The Protection of Fundamental Rights in the EU after Lisbon*, Oxford 2013.

A REVIEW OF VASILIKI KOSTA'S BOOK ON THE FUNDAMENTAL RIGHTS
IN THE EU MARKET LEGISLATION, OXFORD AND PORTLAND,
OREGON 2015, 330 PAGES

Abstract: Implementation of the internal market is one of the basic aims of cooperation between Member States within the EU, being at the same time an integration area that is perceived positively by both their supporters and opponents. Issues related to the implementation of the internal market freedoms are even more interesting in its confrontation with the protection of fundamental rights. This is undoubtedly a significant issue when we think about the degree of identification of the Union citizens with the Union itself. The reviewed monograph takes all the above-mentioned elements, focusing in particular on examining how and to what extent the protection of these rights is implemented in the EU legislation on the internal market. The scientific analysis carried out within its scope covered such important and basic rights as personal data protection, freedom of expression, basic rights related to the performance of work and the right to health protection.

Keywords: INTERNAL MARKET, FUNDAMENTAL RIGHTS, THE RIGHT TO STRIKE, POSTING OF WORKERS